

*В. Ю. Степанов,
доцент кафедри філософії та політології,
Харківська державна академія культури*

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Для вдосконалення системи державного управління надано аналіз заходів щодо впровадження інформаційних технологій у діяльність органів державної влади.

For perfection of the system of state administration the analysis of measures is given on introduction of information technologies in activity of public authorities.

ВСТУП

Фахівці все частіше удаються до допомоги сучасних інформаційних систем і технологій, щоб стежити за зовнішніми і внутрішніми потоками інформації, що збільшуються, використовувати їх для аналізу, прогнозування, ухвалення управлінських рішень. Основною метою використання інформаційних технологій у державному управлінні є підвищення ефективності механізмів державного управління на основі створення загальної інформаційно-технологічної інфраструктури, що включає державні інформаційні системи і ресурси, а також засоби, що забезпечують їх функціонування, взаємодію між собою, населенням і організаціями в рамках надання державних послуг. У зв'язку з цим державна політика у сфері використання сучасних інформаційних технологій покликана забезпечити координацію діяльності органів державної влади для створення державних інформаційних систем і підвищення ефективності бюджетних витрат у цій сфері. Визначення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності органів державної влади повинне здійснюватися на основі оцінки можливості отримання значущого соціально-економічного результату і обсягу відповідних ресурсів. Таким чином, пріоритети у використанні інформаційних технологій у сфері державного управління сучасного суспільства є актуальними завданнями соціально-економічного розвитку країни.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Використовуючи існуючу нормативну базу, провести аналіз заходів щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності органів державної влади.

РЕЗУЛЬТАТИ

Перехід будь-якої країни до інформаційного суспільства вимагає переосмислення, а у окремих випадках і розробки нових механізмів регулювання відносин, що виникають між громадянами, їх об'єднаннями та державою. Всі суб'єкти інформаційних відносин повинні усвідомлювати і виконувати свою роль у цьому процесі, але саме держава призначена активно впливати на якісну сторону трансформаційних процесів, залучати до співпраці політиків, науковців, практиків, громадськість. Логіка розвитку сучасного суспільства і держави потребує не тільки удосконалення державного управління за допомогою його інформатизації, але і нової стратегії державного управління в період становлення та розвитку інформаційного суспільства [12].

Питання інформації та державного управління, взаємозв'язків держави та інформаційної сфери певною мірою розглядалися філософами, державознавцями, економістами, соціологами. Особливо слід підкреслити внесок у розробку даної проблеми таких провідних вчених, як Авер'янов В.Б., Атамчук Г.В., Афанасьєв В.Г., Бандурка О.М., Бачило І.Л., Белл Д., Берг А.І., Битяк Ю.П., Вертузаєв М.С., Галантер Є., Глушков В.М., Дегтяр А.О., Емері Ф.Є., Зуй В.В., Калужний Р.А., Кастельс М., Поєзов Ю.М., Коренєв А.П., Машликін В.Г., Міллер Дж., Мінаєв В.А. Михалевич В.С., Нісневич Ю.А., Омаров А.М., Опришко В.Ф., Петров Г.І., Поєзов Ю.М., Почепцов Г.Г., Попов Г.Х., Прибрам К., Сассерінд Р., Семенюк Е.П., Сергієнко І.В., Узнадзе Д.Н., Урсул А.Д., Чукут С.А., Швец М.Я., Шьокін Г.В., Цветков В.В., Юзьков Л.П., Юзвизин І.І. та багато інших.

У даний час склалися сприятливі

умови для вдосконалення системи державного управління, підвищення якості надання державних послуг населенню і організаціям, підвищення результативності й прозорості роботи державного апарату, послідовного викоринювання корупції на основі широкого застосування інформаційних технологій у діяльності органів державної влади. Програми соціально-економічного розвитку і модернізації системи державного управління, що реалізуються, передбачають наступні заходи: підвищення кваліфікації державних службовців і рівня технічної оснащеності державної служби; забезпечення інформаційної відвертості й прозорості процедур розробки і ухвалення державних рішень, реалізації прав громадян на доступ до інформації про діяльність державної влади; формування сучасної телекомунікаційної інфраструктури на території країни; забезпечення зростання обсягів фінансування державних програм і проектів, що передбачають використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади; розповсюдження досвіду успішного використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади [7; 8; 9].

Впровадження інформаційних технологій у діяльність органів державної влади здійснюється інтенсивними темпами. У ряді державних органів створені основи інформаційно-технологічної інфраструктури, формується організаційно-методичне і кадрове забезпечення ефективного використання інформаційних технологій. Важливу роль у підвищенні ефективності використання інформаційних технологій грає цільова програма [3], реалізація якої дозволяє сформувати необхідні передумови для впровадження інформаційних технологій на якісно новому рівні.

У структурі органів державної влади утворені органи, відповідальні за формування і реалізацію державної політики у сфері використання інформаційних технологій, формується основна система міжвідомчої координації державних програм і проектів використання інформаційних технологій, визначений порядок створення координаційних і дорадчих органів у цій сфері. Підвищується якість управління процесами використання інформаційних технологій. Значна кількість органів державної влади реалізує відповідні програми, більшість з них має кваліфікований персонал, на який покладена відповідальність за створення і впровадження відомчих інформаційних систем і ресурсів. Успішно реалізуються проекти впровадження автоматизованих інформаційних систем у сфері електронного документообігу [1], управління матеріально-технічними, фінансовими і кадровими ресурсами, а також проекти інтеграції державних інформаційних ресурсів між собою в рамках впровадження електронних адміністративних регламентів надання державних послуг [13]. Створюються прикладні системи інформаційно-аналітичного забезпечення, формуються бази даних за основними напрямками діяльності органів

державної влади [5]. Органи державної влади створюють і використовують Інтернет-сайти для розміщення інформації про свою діяльність, а також для надання послуг і забезпечення інтерактивного інформаційного обслуговування громадян і організацій [4]. Оцінка ефективності використання інформаційних технологій, що проводиться щорік, є основою для уточнення напрямів реалізації державної політики, коректування державних програм і проектів у цій сфері [11].

Державна політика у сфері використання інформаційних технологій направлена на вирішення наступних основних завдань [6]: реалізація стратегічних пріоритетів у використанні інформаційних технологій у державному управлінні, формування єдиного механізму міжвідомчої координації реалізації державних програм і проектів створення державних інформаційних систем і ресурсів відповідно до цілей соціально-економічного розвитку; формування загальної інформаційно-технологічної інфраструктури для забезпечення діяльності органів державної влади; розповсюдження практики надання громадянам і організаціям доступу до відкритої інформації про діяльність органів державної влади, відповідним державним інформаційним ресурсам, зокрема через мережу Інтернет; організація інтерактивного інформаційного обслуговування громадян і організацій з використанням сучасних інформаційних технологій; забезпечення інформаційної безпеки діяльності федеральних органів державної влади і елементів інформаційно-технологічної інфраструктури; розвиток єдиної захищеної телекомунікаційної інфраструктури для державних потреб, системи засвідчуючих центрів в області електронного цифрового підпису і електронної взаємодії, що забезпечує ефективний міжвідомчий інформаційний обмін; розробка стандартів у сфері використання інформаційних технологій у діяльності федеральних органів державної влади, створення державних інформаційних систем, їх інтеграції і сумісного використання в рамках створення загального інформаційного простору федеральних органів державної влади; централізоване створення загальних державних інформаційних ресурсів (регістрів, кадастрів, реєстрів, класифікаторів), що містять повну, несуперечливу, достовірну, актуальну інформацію, необхідну для виконання основних функцій державного управління, забезпечення доступності відповідних даних на міжвідомчому рівні, а також для громадян і організацій відповідно до вимог, встановлених законодавством України; побудова єдиної системи управління процесом використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади, що забезпечує ефективну міжвідомчу координацію державних програм, що реалізуються, і проектів, їх узгоджене і взаємопов'язане виконання відповідно до основних пріоритетів соціально-економічного розвитку; розповсюдження на рівні державної влади практики дов-

гострокового планування державних програм і проектів використання інформаційних технологій, підвищення ефективності управління їх виконанням; збільшення обсягів, об'єднання і централізація закупівель однотипної продукції у сфері інформаційних технологій на користь органів державної влади для отримання ефекту економії; створення єдиної системи моніторингу і контролю ефективності використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади; реалізація комплексних програм підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців у частині використання інформаційних технологій, розвиток необхідної освітньої інфраструктури і методичного забезпечення; вдосконалення законодавчої і іншої нормативно-правової бази з метою підвищення ефективності використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади з урахуванням міжнародної практики; захист інтелектуальної власності, недопущення використання у діяльності органів державної влади програмного забезпечення, що не має відповідної ліцензійної підтримки.

Широке застосування інформаційних технологій у сфері державного управління дозволяє підвищити ефективність: міжвідомчої взаємодії; надання державних послуг населенню і організаціям; персональної і колективної роботи співробітників федеральних органів державної влади. Визначення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності федеральних органів державної влади здійснюється на основі оцінки можливості отримання значущого соціально-економічного результату і обсягу відповідних ресурсів. Пріоритети у використанні інформаційних технологій у сфері державного управління уточнюються на регулярній основі відповідно до актуальних завдань соціально-економічного розвитку.

Відповідно до основних напрямів адміністративної реформи пріоритетами використання інформаційних технологій у сфері державного управління є наступні.

1. Підвищення ефективності реалізації функцій держави, що встановлюють право, і вдосконалення механізмів державного регулювання на основі створення і розвитку: систем інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади; ситуаційних центрів і систем прогнозування і моделювання наслідків державного втручання, погроз соціально-економічному розвитку України; єдиної системи збору, обробки, реєстрації і розповсюдження нормативних правових актів, аналізу відповідності існуючої нормативної правової бази правозастосувальної практики, системи забезпечення законодавчої діяльності, що забезпечує розміщення електронних версій документів, а також облік проходження законопроектів всіма стадіями законодавчого процесу, з обов'язковим підключенням до неї всіх суб'єктів права законодавчої ініціативи.

2. Підвищення ефективності пра-

возастосувальної діяльності органів державної влади на основі створення і розвитку: систем обліку і аналізу об'єктів державного управління, зокрема об'єктів, що є державним майном; систем планування і аналізу ефективності діяльності державних підприємств і установ; систем, що забезпечують розміщення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів державної влади, доступ громадян і організацій до відкритих відомчих інформаційних ресурсів, інтерактивне інформаційне обслуговування громадян і організацій; пунктів суспільного доступу до інформаційних ресурсів; центрів телефонного обслуговування, що забезпечують можливість безкоштовного звернення громадян і організацій у відповідні органи державної влади і отримання ними відкритої інформації; систем обліку і контролю результатів розгляду звернень громадян.

3. Підвищення ефективності виконання контрольних і наглядових функцій на основі створення і розвитку систем: моніторингу ефективності правозастосувальної діяльності на користь органів державної влади, громадян і організацій; інформаційної підтримки слідчих дій, визначення характеру і аналізу причин правопорушень; інформаційного забезпечення діяльності судів, обліку звернень громадян і організацій, судових справ і судових рішень, підтримки судового діловодства.

4. Зниження операційних витрат на зміст державного апарату, підвищення ефективності управління ресурсами органів державної влади на основі створення і розвитку систем: управління фінансовими, матеріально-технічними, кадровими ресурсами; документального забезпечення діяльності органів державної влади, електронного документообігу на основі електронних адміністративних регламентів; забезпечення персональної і групової роботи державних службовців з документами; планування і моніторингу діяльності відповідних організацій і підрозділів; управління проектною діяльністю; проведення закупівель для державних потреб і моніторингу цін; аналізу ключових показників ефективності і результативності діяльності органів державної влади.

5. Зростання кваліфікації державних службовців на основі створення і розвитку інформаційної системи підтримки безперервної професійної освіти державних службовців, системи управління знаннями.

6. Вдосконалення взаємодії органів державної влади, регіональних органів і органів місцевої самоврядування на основі створення єдиної телекомунікаційної інфраструктури для державних потреб, систем засвідчуючих центрів в сфері електронного цифрового підпису і електронної взаємодії.

Підвищення інформаційної відвертості діяльності органів державної влади, доступності відповідної інформації для громадян і організацій, а також створення механізмів суспільного контролю їх діяльності необхідно за-

безпечувати шляхом створення [2]: загальнодержавних інформаційних ресурсів, а також інформаційних ресурсів, що містять інформацію про діяльність органів державної влади, з наданням доступу до них громадян і організацій, зокрема через мережу Інтернет; єдиної системи навігації в мережі Інтернет по загальнодержавних інформаційних ресурсах, а також інформаційних ресурсах органів державної влади; інфраструктури пунктів суспільного доступу до інформації про діяльність органів державної влади і державних інформаційних ресурсів; систем обліку і обробки запитів громадян про надання інформації і контролю їх виконання; системи публікації і розповсюдження відомостей про діяльність органів державної влади; системи підтвердження передачі інформації в електронному вигляді, її достовірності, а також будь-яких дій з її зміни в процесі міжвідомчої взаємодії, а також взаємодії органів державної влади з населенням і організаціями; механізмів навчання громадян щодо їх прав і можливостей використання інформаційних технологій при взаємодії з органами державної влади.

Відповідно до основних положень Доктрини інформаційної безпеки України, вирішення РНБО України від 21 березня 2008 року "Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України" [10] забезпечення необхідного рівня безпеки державних інформаційних систем і ресурсів, їх цілісності і конфіденційності засновано на застосуванні єдиних вимог захисту інформації від несанкціонованого доступу або зміни, дії комп'ютерних атак і вірусів, а також на використанні сертифікованих вітчизняних засобів попередження і виявлення комп'ютерних атак і захисту інформації, що розробляються і виробляються організаціями, що отримали в установленому порядку необхідні ліцензії. Застосування криптографічних засобів захисту інформації є обов'язковим для інформаційних систем і ресурсів, що містять відомості, що складають державні таємниці. Контроль використання, захист державних інформаційних систем і ресурсів від несанкціонованих дій повинні забезпечуватися на основі створення комплексної системи моніторингу і обліку операцій при роботі з державними інформаційними системами і ресурсами. Діяльність органів державної влади в області забезпечення безпеки інформації, що належить обов'язковому захисту, регулюється нормативними правовими актами України, що видаються в установленому порядку [14].

ВИВОДИ

Політику державного управління в області використання сучасних інформаційних технологій в діяльності органів державної влади необхідно засновувати на наступних принципах: підпорядкування процесів використання інформаційних технологій вирішенню пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку, модернізації системи державного управління, забезпечення обороноздатності й національної безпеки країни; визначення напрямів і обсягів бюджетних

витрат в області використання інформаційних технологій в державному управлінні на основі конкретних вимірних результатів і показників ефективності діяльності органів державної влади; консолідація бюджетних коштів на створенні державних інформаційних систем, що мають важливе соціально-економічне і політичне значення; централізоване створення загальних для органів державної влади елементів інформаційно-технологічної інфраструктури; забезпечення узгодженості й збалансованості впровадження інформаційних технологій в діяльність органів державної влади; узгодженість нормативної правової і методичної бази у сфері інформаційних технологій в діяльності органів державної влади; виключення дублювання бюджетних витрат на створення державних інформаційних систем; уніфікація елементів інформаційно-технологічної інфраструктури, використання типових рішень при створенні державних інформаційних систем органів державної влади.

Основними напрямками підвищення рівня захищеності об'єктів загальної інформаційно-технологічної інфраструктури органів державної влади на сучасному рівні повинно бути: забезпечення комплексного підходу до вирішення завдань інформаційної безпеки з урахуванням необхідності диференціювання її рівня в різних органах державної влади; розробка моделі, погроз інформаційної безпеки; визначення технічних вимог і критеріїв визначення критичних об'єктів інформаційно-технологічної інфраструктури, створення реєстру критично важливих об'єктів, розробка заходів щодо їх захисту і засобів нагляду за дотриманням відповідних вимог; забезпечення ефективного моніторингу стану інформаційної безпеки; вдосконалення нормативної правової і методичної бази в області захисту державних інформаційних систем і ресурсів, формування єдиного порядку узгодження технічних завдань на забезпечення інформаційної безпеки державних інформаційних систем і ресурсів; проведення уповноваженими органами державної влади атестації державних інформаційних систем і ресурсів, використовуваних у діяльності органів державної влади, і контроль їх відповідності вимогам інформаційної безпеки; створення фізично відособленого телекомунікаційного сегмента спеціального призначення, що забезпечує можливість обміну в електронному вигляді інформацією, що містить державну таємницю, обмеженого довкола органів державної влади; розвиток засобів захисту інформації, систем забезпечення безпеки електронного документообігу, системи контролю дій державних службовців й роботи з інформацією, розвиток і вдосконалення захищених засобів обробки інформації загальноного застосування, систем засвідчуючих центрів у області електронного цифрового підпису, а також систем їх сертифікації і аудиту.

Література:

1. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" від 22 травня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36. — ст. 275.
2. Закон України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України, 1992. — № 48.
3. Закон України "Про Національну програму інформатизації" від 4 лютого 1998 року // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 27—28. — ст. 181.
4. Закон України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації" від 23 вересня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 49. — ст. 299.
5. Закон України "Про телекомунікації" від 18 листопада 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — ст. 299.
6. Закон України "Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" // Відомості Верховної Ради України, 2007. — № 12. — ст. 102.
7. Указ Президента України № 1276 / 2005 від 15 вересня 2005 року "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" // Офіційний вісник України. — 2005. — № 38. — ст. 2363.
8. Указ Президента України № 325 від 17 травня 2001 року "Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади" // Урядовий кур'єр. — 2001. — № 88.
9. Указ Президента України № 1338 / 2005 від 26 вересня 2005 року "Про вдосконалення державного управління в інформаційній сфері" // Офіційний вісник України. — 2005. — № 39. — ст. 2455.
10. Указ Президента України № 377 / 2008 від 23 квітня 2008 року "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року "Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України": <http://zakon1.rada.gov.ua>
11. Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалені Постановою Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року № 3175-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 15. — ст. 131.
12. Декларація принципів "Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання в новому тисячолітті" від 12. 12. 2003 р.
13. Перелік інформаційних та інших послуг електронної інформації системи "Електронний Уряд", затверджений Наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15. 08. 2003 р. № 149 // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів № 26930 / 2003.
14. Проблеми реформування законодавства України у галузі інформації (аналітична записка центру політико-правових реформ): www.pravo.org.ua — сайт Центру політико-правових реформ.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2010 р.